

## LEDGUIDE 10

## Skyltning och information

### Generellt om skyltning

Det är viktigt att ha ett bra skyltsystem för dina leder eller ditt ledsystem. Skyltarna bör vara placerade i början av leden, och centralt där leder möts, samt på andra nyckelplatser. Det behövs generellt fler skyltar på leder som används i hög utsträckning, färre på leder som ligger avlägset och som inte lika många besöker (dock viktigt att skylta där det finns risk att gå fel om man t.ex. är ute på fjället). Att ha för många skyltar kan vara störande, så ha bara skyltar där det behövs.

Se till att ha tydliga kartor och information vid särskilda knytpunkter/ledcentraler. Informationen bör innehålla sådant som ungefärliga vandringsstider för lederna, svårighet, avstånd etc. Se mer i stycket om olika typer av skyltar, längre ned.

Skyltarna bör ses över någon gång per år, gärna innan säsongen drar igång och helst också efter eventuella stormar och oväder för att se till att de pekar åt rätt håll och syns ordentligt. De kan behövas tvättas eller målas om, skruvas fast eller lagas.

Det finns ingen särskild skylt/ikon för multileder/rekreationsleder, dvs. leder som kan används av både cyklister, vandrare och kanske som ridled. Det finns heller inget som säger att man måste skylta om att det är en multiled, men det kan vara bra att tänka igenom om det ändå kan behövas. Vill man ta reda på mer om hur man kan arbeta med kategorisering av olika ledtyper för att underlätta arbetet med långsiktig hållbar förvaltning av ledsystemen, kan man läsa om det i Naturvårdsverkets Vägledning om förvaltning av det statliga ledsystemet i fjällen:

[www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/friluftsliv/fjalleder/vagledning-forvaltning-statliga-ledsystemet-fjallen.pdf](http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/friluftsliv/fjalleder/vagledning-forvaltning-statliga-ledsystemet-fjallen.pdf)

### Skyltning och gradering av cykelleder

Idag finns ännu ingen gemensam nationell skyltningsstandard för cykelleder/mtb, även om det finns initiativ för att ta fram det. Olika skyltningssystem i olika områden kan göra gästen osäker. För ledaktören gör det också arbetet med skyltning mer utmanande. Många är dock överens om att man gör bäst i att använda sig av ett liknande system som man har inom utförsåkningen – från grön (lättast) via blå och röd till svart (svårast).

IMBA Europe (International Mountain Biking Association) har satt upp principer för svårighetsgradering av mtb-leder, som ser lite annorlunda ut än de från utförsåkningen. Deras riktlinjer innebär att man graderar den tekniska utmaningen från vit (lättast), grön (lätt), blå (svårare), svart (väldigt svår) och dubbelsvart (extremt svår). Man inkluderar ledens svårighet och längd på kartor och skyltar.

För att kunna gradera rätt behöver man ta hänsyn till vissa kriterier, bland annat leden bredd, dess ytstruktur, genomsnittlig och maximal lutning på leden, samt naturliga hinder och tekniska utmaningar längs leden. Deras riktlinjer för gradering av MTB ska vara till hjälp för att användarna ska kunna fatta informerade beslut och uppmana till att de ska välja leder som matchar ens förutsättningar, undvika skador, öka helhetsupplevelsen av att vistas i naturen för så många som möjligt, och slutligen hjälpa till med planerandet av leder och ledsystemen. IMBA har en hel del



användbart material av olika slag på sin hemsida, dock endast på engelska. [www.imba-europe.org/resources](http://www.imba-europe.org/resources) och [www.imba.com/explore-imba/resource-hub](http://www.imba.com/explore-imba/resource-hub)

## Skytning och gradering av vandringsleder

Liksom för cykelleder finns det heller ingen gemensam nationell skyltningsstandard för vandringsleder. Naturvårdsverket har dock tagit fram ett skyltningsmaterial som Länsstyrelserna använder sig av för de statliga lederna, men som även är fritt fram för andra att använda sig av. Det fungerar som en "öppen skyltstandard", man får använda det men man får bekosta själva skyltarna själv. Då slipper man kostnader för att ta fram en egen design på skyltarna, och det blir större enhetlighet. På den här sidan finns manualen: [www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Friluftsliv/Forvaltning-av-leder-i-fjallen/](http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Friluftsliv/Forvaltning-av-leder-i-fjallen/)

## Digital information och QR-koder

Förutom skyltning i anslutning till själva leden är det viktigt att informera om leden så att folk hittar till den och kan ta till sig information om den i förväg. Det kan också vara nödvändigt att informera om säkerheten, om någon led är helt/delvis avstängd etc.

Hemsidor, appar och naturligtvis tryckt kommunikationsmaterial är olika alternativ som kan kombineras. Huvudsaken är att informationen görs tillgänglig. QR-koder kan också användas längs leden för att ge information om leden, berättelser om platsen, information på annat språk eller annat som kan vara värt att kommunicera. Besökaren scannar av QR-koden med sin mobiltelefon och kan på så sätt ta del av informationen.

GIS, geografiskt informationssystem, är ett system för att samla in, hantera, analysera och presentera information som är kopplad till en plats. Det kan man undersöka närmare om man vill investera i, för exempelvis statusinventering. Men man kommer ofta långt med bara papper, penna och excelark.

## Olika typer av skyltar

**Informationstavlor** placeras vid ledcentralen. Vid dem finns kompletta kartor, beskrivning av samtliga leder i närheten, dess svårighet och längd, vett och etikett, lokala regler, vad man gör i en nödsituation etc. Informera gärna om landskapet och vad man kan uppleva längs vägen. Tänk på att hålla informationen lättillgänglig och begränsa mängden text så mycket som möjligt utan att göra avkall på viktig information. Människor läser i allmänhet inte skyltar med mycket information allt för noga.

**Vägvisare** sätts upp längs leden på lämpliga platser, med exempelvis ledens namn, längd och liknande. Skyltarna kan vara små, överanvänd dem inte på lättföljda stigar men placera dem inte heller allt för glest på leder som kan vara svåra att följa, t.ex. där de korsar andra leder eller där det är svårt att se var leden går.

**Varningsskyltar** används för att varna om kommande faror. Placera dem i god tid före faran, nära leden så att besökaren har tillräckligt med tid att läsa av skylten och reagera. Det är särskilt viktigt att skylta innan mycket utmanande tekniska utmaningar som stora hopp (cykling), innan smala broar,

om leden korsar skoterspår vintertid, innan stup eller andra saker att se upp med. Kombinera gärna text och bild/ikon.

**Skyltar med svårighetsnivå** (kanske främst för cyklister/längdskidåkare) och längd/avstånd bör placeras vid ledens start och vid varje anknytningspunkt. Skyltarna bör vara särskilt tydliga vid korsningarna mellan spår med olika svårighetsnivåer.

**Reglerande skyltar** med information om t.ex. ledriktning eller tilltänkta användargrupper. Håll tonen konstruktiv och positiv, då blir besökaren mer benägen att följa reglerna som presenteras. Exempelvis "Den här leden passar bra för dig som är van cyklist..." Försök förmedla detta till besökarna: Respektera andras rättigheter - Tänk på miljön - Ta ansvar för dina handlingar.

**Färgmarkeringar** eller andra typer av ledunika markörer gör det möjligt för besökaren att följa en angiven rutt på en multiled/rekreativsled.

**Ledkryss och rösen** är klassiska skyltningsvarianter på fjälleder.

**Övriga skyltar** kan vara sådant som information om vem som ansvarar för leden och var man kan vända sig om man vill rapportera skador på leden och liknande. Det kan också vara t.ex. var man slänger sopor, information om naturen eller historia om området. Temporära skyltar med aktuell information kan även sättas upp, tänk på att plastfickor kan det regna in och så om ni laminerar skyltar, fäst stiftet utanför själva pappret och bara i plasten.

## Skyltmaterial

Skyltar kan tillverkas av olika material. Här går vi igenom för- och nackdelarna med olika material.

**Plast** är allmänt tillgängligt och finns i olika färger. Hållbarheten varierar. Plast tenderar att expandera och dras ihop med temperaturförändringar, något att tänka på om du bor i ett område som präglas av stora temperatursvängningar.

**Trä** är estetiskt tilltalande och kan vara ganska prisvärt. Även trä har begränsad hållbarhet, impregnerat trä är mer motståndskraftigt men innehåller miljögifter. Man kan istället olja in träet för ökad hållbarhet, eller använda en miljövänlig färg eller tjära.

**Aluminium** rostar inte och väger inte mycket. Men det är rätt dyrt och smälter inte in i naturen lika bra som trä eller sten.

**Stål** är prisvärt och hållbart, men det kan rosta och måste galvaniseras för att motstå korrosion.

**Sten** är hållbart, men det får inte plats så mycket information på en stenskylt, det är dessutom en dyr engångskostnad att snida i sten. En färgad sten fastkilad i marken kan visa att man är på rätt led om man har färgmarkerade leder.